

Отримано: 29 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 5 жовтня 2017 р.

Прийнято до друку: 12 жовтня 2017 р.

e-mail: oxy.pj7@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-213-215

П'єцух О. І. Антропоцентричність та інтерактивність в британських парламентських дебатах / О. І. П'єцух // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 213–215.

УДК: 811.81'42:070

Оксана Іванівна П'єцух,

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси

АНТРОПОЦЕНТРИЧНІСТЬ ТА ІНТЕРАКТИВНІСТЬ В БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТАХ

Статтю присвячено розгляду категорій антропоцентричності та інтерактивності, які відображають особливості парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії як типу політичного дискурсу. Парламентські дебати базуються на комунікативній взаємодії між адресантами та адресатами політичної комунікації, інтеракція між якими визначається особливою формою звертання один до одного. У статті проаналізовано офіційні протоколи засідань Палати Громад і Палати Лордів парламенту Великої Британії у період пост-Тетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, політичний дискурс, антропоцентричність, адресатність, інтерактивність, перформатив.

Оксана Ивановна Пьецух,

Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого, г. Черкасы

АНТРОПОЦЕНТРИЧНОСТЬ И ИНТЕРАКТИВНОСТЬ В БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСКИХ ДЕБАТАХ

Статья посвящена рассмотрению категорий антропоцентричности и интерактивности, отображающие особенности парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великой Британии и Северной Ирландии как типа политического дискурса. Парламентские дебаты основываются на коммуникативном взаимодействии между адресантами и адресатами политической коммуникации, интеракция между которыми определяется особенной формой обращения между ними. В статье проанализированы официальные протоколы заседаний Палаты Общин и Палаты Лордов парламента Великой Британии в период пост-Тетчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, политический дискурс, антропоцентричность, адресатность, интерактивность, перформатив.

Oksana Pietsukh,

The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy

ANTROPOCENTRISM AND INTERACTIVITY IN THE UK PARLIAMENTARY DEBATES

This article concentrates on the category of anthropocentrism and interaction that reflect the peculiarities of the parliamentary debates in the UK as a type of the political discourse. The parliamentary debates are based on the communicative interaction between the addressors and addressees in the political communication. Such a communicative interaction is directed towards the mutual optimization and harmonization of the informational messages exchanges. The aim of this cooperation is to create positive or negative image of the participants. All types of debates have a distanced in space and time addressees that have no possibility to directly participate in the debates, but play an active part in choosing the future communicants in the debates. In this respect all participants of the parliamentary debates become addressors and their interaction leads to the attempts to fully attract the electorate to receive their support. The cooperation between the partners of the political communication is determined by the special form of their address towards each other grounded on the highly demonstrates mutual politeness and respect. This paper analyses the official transcripts of the British parliament during the meetings of the UK House of Lords and the House of Commons in the post-Thatcher period. It provides a detailed investigation of the specific language and stylistic means used by the debates' participants to successfully interact with each other.

Key words: parliamentary debates, political discourse, anthropocentrism, category of addressee, interactivity, performative.

Постановка проблеми. У політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві **антропоцентричність** представлена програмою адресованості широкому колу потенційних адресатів. Політичний дискурс парламентських дебатів має своїх специфічних адресанта і адресата. Комунікативна взаємодія між адресантом та первинними адресатами як учасниками парламентських дебатів, які є представниками коаліції чи опозиції, спрямована на взаємну оптимізацію та гармонізацію обміну інформаційними повідомленнями, метою якого є створення позитивного або негативного іміджу учасників такої взаємодії. Проте усі дебати мають свого кінцевого дистанційованого у часі та просторі адресата, адже програма інтерпретації коду повідомлення передбачає його фактичне переадресування широкому колу адресатів, тобто виборцям, які не мають можливості безпосередньої участі в проведенні дебатів. У такому ракурсі усі учасники парламентських дебатів стають адресантами, а їхня комунікація спрямована на максимальне привертання уваги виборців та отримання їхньої підтримки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Специфіка та функціональність політичного дискурсу парламентських дебатів знаходиться у фокусі уваги багатьох лінгвістів. Так, різноманітні специфічні риси, ознаки та функції парламентських дебатів різних країн представлені в роботах А. Адоніса, Р. Бенглі, Р. Харта, К. Петерсона та ін. Категорійну систему парламентських дебатів розглянуто в роботах багатьох дослідників, таких як: М. Бенерджі, М. Вайнер, П. Велес, Р. Рой, В. Сінгер, В. Хаузер та ін. Проте незважаючи на той факт, що парламентські дебати розглянуті в роботах багатьох на-

уковців, парламентські дебати у Сполученому Королівстві як мовленнєвий жанр, у якому наявні диференційні структурні, семантичні, прагматичні та культурні особливості, ще не були предметом дослідження, що й визначає новизну здійсненого дослідження, актуальність якого зумовлена інтересом мовознавчих студій до комунікативної взаємодії між адресантами та адресатами політичної комунікації.

Метою цієї статті є розгляд особливостей втілення текстово-дискурсивних категорій антропоцентричності та інтерактивності, які формують специфічні риси жанру парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Виклад матеріалу дослідження. Політичний дискурс розглядається як комунікативна ситуація [1], в якій здійснюється емоційний та інформаційний взаємообмін в реальній соціокультурній ситуації [7; 8, с. 18]. До такої комунікативної ситуації відносять адресанта та адресата, їхні особистісні й соціальні характеристики, інші аспекти соціальної ситуації [6], різні типи знань, їхню ієрархію, інформацію про різні умови та ситуації спілкування [3, с. 7].

Модель адресатності у межах політичного дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії є тристоронньою: адресант – первинний / активний адресат – кінцевий / пасивний адресат. Урахування мовцем адресата змушує першого турбуватися про організацію мовлення, використовуючи експліцитні й імпліцитні метатекстові показники – інструкції адресатові, як розподілити увагу, щоб інформація була сприйнята оптимальним чином [5, 168-202]. І. Колегаєва розглядає ще один бік розщеплення адресатності – фігуру адресата, що є наслідком взаємодії гіпотетичної моделі зі свідомістю конкретного реципієнта. Від міри відповідності гіпотетичного адресата його фігури залежить комунікативний ефект, гармонізація свідомості реципієнта та змісту тексту [2, с. 19–20].

Антропоцентричність забезпечує реалізацію категорії **інтерактивності** як текстово-дискурсивну, представлену суб'єктно-об'єктно-суб'єктною взаємодією адресанта й адресата на підставі знакового континуума тексту, інтенцій, стратегій, тактик комунікації та програми адресованості повідомлення, тексту [4, с. 596]. Дебати покликані виконувати одночасно мейоративну та пейоративну функції, інтеракція їхніх учасників має на меті створення позитивного іміджу своєї партії, висвітлення під час дебатів своєї діяльності, а також зниження рейтингу опонентів, демонстрація їхньої бездіяльності та помилок під час вирішення важливих державних питань.

Учасники парламентських дебатів мають особливу форму звертання під час безпосередньої участі в обговореннях в Палаті Громад та Палаті Лордів.

Використання імен у зверненні до учасників дебатів практикується лише у двох випадках: 1) якщо Спікер запрошує доповідача до слова:

Mr. Speaker: *Mr. Greg Barker. [Interruption.] The hon. Gentleman had indicated that he wanted to come in on this question* (HC Deb 8 Apr 2010 : Column 1161).

та 2) встановлює дисципліну під час дебатування у разі порушення правил. У такому випадку Спікер використовує декларативний мовленнєвий акт: *I name Mr....* У своєму звертанні Спікер послуговується притаманними для англомовної спільноти є певними формами звертання. Так, по відношенню до чоловіків традиційно використовується форма звертання **Mr.:** *Mr. Sheerman*; до неодружених жінок **Mis:** *Miss Ann Widdecombe*; при цьому звертання до одружених жінок не традиційне **Mrs.**, а нейтральне, політкоректне **Ms.** (від англійського *Mistress* як застаріле ввічливе звертання до жінки), що демонструє гнучкість та готовність британського парламенту звертати увагу на нові тенденції у суспільстві: *Ms Hodge*; якщо у політика є науковий ступінь, до нього звертаються **Dr.:** *Dr. Spink (PhD in Economics and Management)*. У свою чергу учасники дебатів звертаються до Спікера **Mr. Speaker;** *Madam Speaker*, не називаючи імені.

Взагалі усі діячі дискурсу звертаються один до одного, не називаючи імен. У трактаті Е. Мея зазначено, що слідування правилу не звертатися один до одного по імені необхідно для запобігання фігурування особистостей у процесі обговорення (*«In order to guard against all appearance of personality in debate no Member should refer to another by name»* (May p. 386)). Зазвичай комуніканти називають один одного за приналежністю до виборчого округу, інтереси якого вони представляють під час дебатів. При цьому при зверненні один до одного вони демонструють підвищено офіційний стиль, висловлюючи свою повагу та демонструючи ерудованість та благородність інших учасників дебатів, оскільки використовують лексеми *respected, honorable, right honorable, noble, learned*, що підтверджує той факт, що британці намагаються повсякчасно бути тактовними і ввічливими [Цеева]:

Mr. Howard: *I frequently receive representations about delays in the criminal justice system, which is why my right hon. and noble Friend the Lord Chancellor, my right hon. and learned Friend the Attorney-General and I set up the review, the report of which I published on 27 February* (HC Deb 20 Mar 1997 : Column 1067-8).

Edward Miliband: *The hon. Gentleman raises an important issue. My right hon. Friend the Minister for Housing recently announced the first wave of eco-towns and funding under that* (HC Deb 5 Apr 2010 : Column 1132).

Притаманне учасникам дебатів Палати Громад звертання характерне й для діячів дискурсу Палати Лордів. Єдиною відмінністю є звернення до усіх комунікантів *Lords*, оскільки усі члени Палати Лордів мають спадкові або пожиттєві титули:

My Lords, *does my noble friend the Minister agree that one of the side benefits of the proposal of the noble Lord, Lord Greaves, might be that there were a lot of early retirements from the senior ranks of the Civil Service, enabling us to inject fresh northern blood into it?* (HL Deb 29 Nov 2016 : Column 777).

У традиційному звертанні учасників дебатів Палати Громад та Палати Лордів, покликаному виявити свою повагу до співрозмовників, виникає суперечливе питання, пов'язане з рангом тих, до кого звертаються. У відповідності до існуючої норми, яку останнім часом невілюють комуніканти, необхідно чітко розрізняти звертання *honourable* та *right honourable*, оскільки останнє є більш посиленим та демонструє високий статус діяча дискурсу, що належить до Таємної ради Сполученого Королівства (*Privy Councillors*). Проте така норма носить лише рекомендаційний характер і записи проведених парламентських дебатів виявляють повсякчасне відходження від неї задля зрівнювання статусів усіх комунікантів у дебатах.

Правило не згадувати імена один одного демонструє характерну рису проведення дебатів у британському парламенті – позбавлення їхніх учасників індивідуальності та наголошення лише на підпорядкованому їм округу, за який вони несуть відповідальність та в інтересах яких виконують свої ролі у парламентських дебатах. Ще однією диференційною рисою

британських парламентських дебатів є відсутність посилення на політичну приналежність учасників дебатів, що дозволяє зберігати неупередженість у ставленні до провладних та опозиційних партій. Особливим є ставлення до Спікера, адже саме йому усі учасники дебатів адресують свої промови. Це декларується у правилах проведення дебатів, де при поясненні цієї норми поведінки під час дебатів використано модальне дієслово *must* для посилення обов'язковості слідування директивам:

Equally Members must address the Speaker and not direct their speeches to the House or to any party on either side of the House. It is not a difficult rule to understand and to observe, and we trust that all Members will in future observe the rule that all speeches must be addressed to the Chair (Erskine May).

Демонстрація ввічливості та поважання виявляється по відношенню до усіх учасників дебатів, недопустимим вважається звертання до опозиційних співрозмовників, використовуючи займенник *you*. Так, в одному підвищено емотивному виступі прем'єр-міністр різко критикує діяльність опонентів, наголошуючи на тому, що вони сидять разом, що в імпліцитному плані слугує натяку на необхідність припинення підтримки такої діяльності. Комунікант використовує займенник *you*, хоча одразу виправляє себе та звертається до опонента у підвищено ввічливій формі *right honorable gentleman*. Проте інший співрозмовник миттєво реагує на цю репліку та вказує на зроблену помилку у формі непрямого комунікативного акту переривача, оскільки у ввічливій питальній формі натякає на недопустимість порушення норм. У результаті обміну репліками між комунікантами та Спікером мета комунікації була повністю досягнута, тому що прем'єр-міністр використовує перформатив обіцянки *shall endeavour to do the best*, висловлюючи максимальне прагнення уникати таких помилок у майбутньому:

The Prime Minister: I think that is a disgusting point of view). And that is who you sit with; that is who the right hon. Gentleman sits with.

Kevin Brennan (Cardiff West) (Lab): On a point of order, Mr Speaker. Is it in order for the Prime Minister to continue his practice using the word «you» to describe Members on the opposite side of the House?

Mr Speaker: The short answer to the hon. Gentleman is that it is not in order, but I know that the Prime Minister is not going to do it again anyway.

The Prime Minister: Thank you, Mr Speaker. I shall endeavour to do my best (HC Deb 25 May 2010 : Column 48).

Протоколи записів парламентських дебатів обох Палат надають деяку конкретику щодо комунікантів для кращого розуміння подій дебатів адресатами. Так, до 2004 року у протоколах парламентських засідань було вказано лише ім'я члена парламенту та округ, інтереси якого представляє член парламенту: *Mr. Jeremy Corbyn (Islington, North); Mr. Christopher Fraser (Mid-Dorset and North Poole)* (HC Deb 14 March 2001) та посаду міністра в уряді: *The Minister of State, Northern Ireland Office (Jane Kennedy)* (HC Deb 17 March 2004). Таку інформацію на сайті виділено жирним шрифтом для привернення уваги до особистості того, хто виступає. Проте з січня 2004 року помітним стає удосконалення в поданні інформації на офіційному сайті – для більшої зручності після зазначення імені парламентаря та округу слідує й інформація про партійну приналежність, що дає більш чітку й зрозумілу картину про те, хто виступає і що підтримує: *Lady Hermon (North Down) (UUP); Mr. Seamus Mallon (Newry and Armagh) (SDLP)* (HC Deb 17 March 2004).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Політичний дискурс британських парламентських дебатів складає собою складну ієрархічну єдність первинного адресанта, активного адресата та кінцевого пасивного адресата. Під час взаємодії між комунікантами парламентських дебатів виявляється особлива форма звертання під час безпосередньої участі в обговореннях в Палаті Громад та Палаті Лордів. Дебати покликані виконувати одночасно мейоративну та пейоративну функції, взаємодія їхніх учасників має на меті створення позитивного іміджу своєї партії, висвітлення під час дебатів своєї діяльності, а також зниження рейтингу опонентів, демонстрація їхньої бездіяльності та помилок під час вирішення важливих державних питань. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших категорійних особливостей, які втілюють характерні риси політичного дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії.

Література:

1. Кибрик А. Дискурс // А. Кибрик, П. Паршин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
2. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. М. Колегаева. – Одесса: РИООУП, 1991. – 121 с.
3. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М.: Наука, 1996. – 245 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Підручник. 2-е вид., випр. і доп / О. О. Селіванова. – Черкаси, 2017. – 890 с. CD-ROM
5. Шмелева Т. В. Модус и средства его выражения в высказывании / Т. В. Шмелева // Идеографические аспекты русской грамматики. – М., 1988.
6. Dijk T.A. van Studies in the Pragmatics of Discourse / T. A. van Dijk. – The Hague, New York : Mouton, 1981. – 331 p.
7. Fairclough, N. Critical Discourse Analysis / N. Fairclough. – Boston : Addison Wesley, 1995. – 135 p.
8. Fairclough, N. Media Discourse / N. Fairclough. – London : Edward Arnold, 1995. – 197 p.